

2025

№11

ISSN 3060-527X

TA'LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR.

**TA'LIMDA ISTIQBOLLI
IZLANISHLAR**

Xalqaro ilmiy-metodik jurnal

**ПЕРСПЕКТИВНЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ**

Международный научно-методический
журнал

**PROSPECTIVE RESEARCH IN
EDUCATION**

International scientific methodological journal

№ 11-Son, 3-Qism 2025-yil

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAK Rayosatining 2024 - yil 7 - iyundagi 355-son qarori bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Tilavov Muxtor Hasan o'g'li
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

- Кулешов Валерий Владимирович** - pedagogika fanlari doktori, professor Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina).
- Andriyenko Yelena Vasilyevna** - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta'limi instituti, Novosibirsk, Rossiya).
- Romm Tatyana Aleksandrovna** - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta'lim instituti, Novosibirsk, Rossiya).
- Eko Sri Margianti** - Gunadarma universtiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Indoneziya).
- Xamidov Obidjon Xafizovich** - Buxoro davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor.
- Zaripov Lochin Rustamovich** - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta'limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O'quv-uslubiy faoliyatni takomillashtirish boshqarma boshlig'i).
- Nazarov Akmal Mardonovich** - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini mudiri).
- Saidov Azamat Ismoilovich** - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Samarqand davlat chet tillar instituti magistratura bo'limi boshlig'i).
- Qodirov Azizjon Anvarovich** - iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti Tabiiy fanlar va agrobiotexnologiya fakulteti dekani).
- Davlatov Suxrob Sayitjonovich** - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti O'quv-uslubiy departament boshlig'i).
- Adizov Bobir Baxtiyorovich** - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti Moliyalashtirish, iqtisodiy rivojlantirishni rejalashtirish departamenti boshlig'i).
- Paxrutdinov Shukriddin Ilyosovich** - siyosiy fanlar doktori, professor. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrasini professori.
- Akramova Shaxnoza Abrorovna** - pedagogika fanlari nomzodi, professor (O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, Harbiy-vatanparvarlik, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya va yoshlar bilan ijtimoiy ishlash kafedrasini boshlig'i, podpolkovnik).
- Mamanazarova Nargiza Komildjanovna** - pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrasini professori.
- Ostanov Shuhrat Sharifovich** - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti psixologiya kafedrasini dotsenti).
- Rustamov Shavkat Shuhrat o'g'li** - psixologiya fanlari doktori (DSc), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini dotsenti).
- Dilova Nargiza Gaybullayevna** - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Kengash kotibi).
- Olimov Shirinboy Sharofovich** - pedagogika fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti Pedagogika kafedrasini mudiri).
- Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich** - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasini mudiri).
- G'ofurov Azizbek Umarjonovich** - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, (Farg'ona davlat universiteti Magistratura bo'limi boshlig'i).
- Ismatova Dilafuz Tuymuratovna** - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini dotsenti).
- Ataboyev Nozimjon Bobojon o'g'li** - filologiya fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti xorijiy tillar fakulteti dekani).
- Atayeva Mexriniso Farxodovna** - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Geliofizika, qayta tiklanuvchi energiya manbaalari va elektronika kafedrasini dotsenti).
- Xotamov Shuxrat Nosirovich** - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy texnik instituti Gumanitar va ijtimoiy fanlar kafedrasini dotsenti).
- Turdiyev Bexruz Sobirovich** - falsafa fanlari doktori (DSc), (Buxoro davlat universiteti "Yurisprudensiya, ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrasini professori).
- Fayziyeva Umida Asadovna** - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Inson resurslarini boshqarish departamenti boshlig'i).
- Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich** - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar kafedrasini dotsenti).
- Axmadov Nazirjon Rahmat o'g'li** - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini katta o'qituvchisi).
- Uzoqov Asliddin Mexritdinovich** - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat pedagogika instituti Harbiy ta'lim fakulteti boshlig'ining o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari).
- Ataxo'jayeva Shaxlo Anvarovna** - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (University of Business and Science Oliy ta'lim muassasasi "Ilmiy tadqiqot, innovatsiyalar, ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi" boshlig'i).
- Salixov Saidamir Alisher o'g'li** - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) (Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi v.b. dotsenti).
- Xusenov Murodjon Zoxirovich** - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Raqamli ta'lim texnologiyalari departamenti boshlig'i).
- Axmedov Aminjon Amrullayevich** - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti Ta'lim sifati nazorati bo'limi, Bilim va malakalarni baholash sektori yetakchi mutaxassisi).
- Azimov Asqadjon Axtamovich** - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Rektor ofisi yetakchi mutaxassisi).
- Sadiyev Erali Samiyevich** - tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent Buxoro davlat tibbiyot instituti Biotibbiyot fakulteti dekan movuni.
- Quliyev Yorqin Karimovich** - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti Korrupsiyaga qarshi kurashish "Komplaens nazorat" tizimini boshqarish bo'limi boshlig'i).
- Shukurov Rahim Salimovich** - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti Sport nazariyasi va metodikasi kafedrasini professori).

Mas'ul kotib:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li – Buxoro davlat universiteti Psixologiya kafedrasini o'qituvchisi

EDITOR-IN-CHIEF:

Tilavov Mukhtor Hasan o'g'li

Doctor of Philosophy in Psychology (PhD), associate docent

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Kuleshov Valeriy Vladimirovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Sciences (Ukraine).

Andrienko Yelena Vasilyevna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of Physics, Mathematics, Information, and Technology Education, Novosibirsk, Russia).

Romm Tatyana Aleksandrovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of History, Humanities, and Social Education, Novosibirsk, Russia).

Eko Sri Margianti – Rector of the Gunadarma University, Doctor of Economic Sciences, Professor (Indonesia).

Khamidov Obidjon Khafizovich – Rector of Bukhara State University, Doctor of Economic Sciences, Professor.

Zaripov Lachin Rustamovich – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Scientific-Research Center for the Development of Higher Education under the Ministry of Higher Education, Science, and Innovations of the Republic of Uzbekistan).

Nazarov Akmal Mardonovich – Doctor of Psychology (DSc), Professor (Head of the Department of Psychology, Bukhara State University).

Saidov Azamat Ismoilovich – Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Head of the Master's Department at the Samarkand State Institute of Foreign Languages).

Qodirov Azizjon Anvarovich – Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor (Dean of the Faculty of Natural Sciences and Agro-Technology at Bukhara State University).

Davlatov Suhrob Sayitjonovich – PhD in Economics, Associate Professor (Head of the Academic and Methodological Department, Bukhara State University).

Adizov Bobir Baxtiyorovich – PhD in Economics, Associate Professor (Head of the Department of Financial Management and Economic Development Planning, Bukhara State University).

Rakhutdinov Shukriddin Iyosovich – Doctor of Political Sciences, Professor (Professor of the “Economics and Tourism” Department at the Oriental University).

Akramova Shakhnoza Abrorovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor (Head of the Department of Military-Patriotic, Spiritual-Educational Education, and Social Work with Youth at the University of Public Safety of the Republic of Uzbekistan).

Mamanazarova Nargiza Komildjanovna – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor. Professor at the “Economics and Tourism” Department at Oriental University.

Ostanov Shuhrat Sharifovich – PhD in Psychology (Associate Professor at the Psychology Department of Bukhara State University).

Rustamov Shavkat Shuhratovich - Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor of the Department of Psychology at Bukhara State University.

Dilova Nargiza Gaybullayevna – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Secretary of the Council of Bukhara State University).

Olimov Shirinboy Sharofovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Head of the Pedagogy Department at Bukhara State University).

Hamroyev Alijon Roziqulovich – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Head of the Department of Primary Education Methodology at Bukhara State University).

G'ofurov Azizbek Umarjonovich – Doctor of Psychology (DSc), Associate Professor (Head of the Master's Program at Fergana State University).

Ismatova Dilafuz Tuymuratovna – PhD in Psychology (Associate Professor at the Psychology Department of Bukhara State University).

Ataboyev Nozimjon Bobojon o'g'li – Doctor of Philology, Professor (Dean of the Faculty of Foreign Languages at Bukhara State University).

Atayeva Mexriniso Farxodovna – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor at the Department of Geophysics, Renewable Energy Sources, and Electronics at Bukhara State University).

Xotamov Shuxrat Nasirovich – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor at the Department of Humanities and Social Sciences at the Military Technical Institute of the National Guard of the Republic of Uzbekistan).

Turdiyev Bekhruz Sobirovich - Doctor of Philosophical Sciences (DSc), Professor of the Department of Jurisprudence and Socio-Political Sciences at Bukhara State University.

Fayziyeva Umida Asadovna – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor, Head of the Department of Human Resources Management at Bukhara State University).

Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor at the Department of Information Systems and Digital Technologies at Bukhara State University).

Ahmadov Nazirjon Rahmat o'g'li – PhD in Psychology (Lecturer at the Psychology Department of Bukhara State University).

Uzokov Asliddin Mexritdinovich – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor, Deputy Dean for Academic Affairs, Bukhara State Pedagogical Institute, Faculty of Military Education).

Atakhodzhaeva Shakhlo Anvarovna – PhD in Psychology (Associate Professor, Head of the Research, Innovations, and Pedagogical Staff Training Department at the University of Business and Science).

Salikhov Saidamir Alisherovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Acting Associate Professor at the Higher School of Business and Entrepreneurship under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan.

Khuseinov Murodjon Zokhirovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Head of the Department of Digital Educational Technologies, Bukhara State University.

Akhmedov Aminjon Amrullayevich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Leading Specialist of the Knowledge and Skills Assessment Sector, Department for Quality Control of Education, Bukhara State University.

Azimov Asqadjon Akhtamovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Leading Specialist of the Rector's Office, Bukhara State University.

Sadiyev Erali Samiyevich – Doctor of Philosophy (PhD) in Medical Sciences, Associate Professor, Deputy Dean of the Faculty of Biomedical Sciences, Bukhara State Medical Institute.

Quliyev Yorqin Karimovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department for Managing the “Compliance Control” System for Combating Corruption, Bukhara State University.

Shukurov Rahim Salimovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Theory and Methodology of Sports, Bukhara State University.

Responsible Secretary: Dehkonboyev Shohjahon Oybek o'g'li – lecturer, psychology department, Bukhara state university.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Тилавов Мухтор Хасан угли

Доктор философии по психологии (PhD), доцент

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

- Кулешов Валерий Владимирович** – Доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии наук (Украина).
- Андрienко Елена Васильевна** – Доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт физики, математики, информационного и технологического образования, Новосибирск, Россия).
- Ромм Татьяна Александровна** – Доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт истории, гуманитарного и социального образования, Новосибирск, Россия).
- Эко Сри Маргианти** – Ректор Университета Гунадарма, доктор экономических наук, профессор (Индонезия).
- Хамидов Обиджон Хафизович** – Ректор Бухарского государственного университета, доктор экономических наук, профессор.
- Зарипов Лачин Рустамович** – Доктор педагогических наук (DSc), профессор (Научно-исследовательский центр по развитию высшего образования при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан).
- Назаров Акмал Мардонович** – Доктор психологических наук (DSc), профессор (Заведующий кафедрой психологии Бухарского государственного университета).
- Саидов Азамат Исмоилович** - доктор психологических наук (DSc), профессор (заведующий магистратурой Самаркандского государственного института иностранных языков).
- Кодиров Азизжон Анварович** – Доктор экономических наук (DSc), доцент (Декан факультета естественных наук и агротехнологий Бухарского государственного университета).
- Давлатов Сухроб Саиджонович** – Доктор философии по экономике (PhD), доцент (Заведующий учебно-методическим отделом Бухарского государственного университета).
- Адизов Бобир Бахтиёрович** – Доктор философии по экономике (PhD), доцент (Заведующий кафедрой финансового менеджмента и экономического развития Бухарского государственного университета).
- Рахутдинов Шукридин Ильёевич** – Доктор политических наук, профессор (Профессор кафедры "Экономика и туризм" Восточного университета).
- Акракова Шахноза Абрововна** – Кандидат педагогических наук, профессор (Заведующая кафедрой военно-патриотического, духовно-образовательного воспитания и социальной работы с молодежью в Университете общественной безопасности Республики Узбекистан).
- Маманазарова Наргиза Комильджановна** – Доктор педагогических наук (DSc), доцент. Профессор кафедры "Экономика и туризм" Восточного университета.
- Останов Шухрат Шарифович** – Доктор философии по психологии (PhD), доцент кафедры психологии Бухарского государственного университета.
- Рустамов Шавкат Шухрат угли** - доктор психологических наук (DSc), доцент кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.
- Дилова Наргиза Гайбуллаевна** – Доктор педагогических наук (DSc), профессор (Секретарь совета Бухарского государственного университета).
- Олимов Ширинбой Шарофович** – Доктор педагогических наук, профессор (Заведующий кафедрой педагогики Бухарского государственного университета).
- Хамроев Алижон Розикюлович** – Доктор педагогических наук (DSc), профессор (Заведующий кафедрой методики начального образования Бухарского государственного университета).
- Гофуров Азизбек Умаржонович** – Доктор психологии (DSc), доцент (Заведующий магистратурой Ферганского государственного университета).
- Исматова Дилафруз Туймуратовна** – Доктор философии по психологии (PhD), доцент кафедры психологии Бухарского государственного университета.
- Атабов Нозимжон Бобожон угли** – Доктор филологических наук, профессор (Декан факультета иностранных языков Бухарского государственного университета).
- Атаева Мехринисо Фарходовна** – Доктор педагогических наук (доцент кафедры геофизики, возобновляемых источников энергии и электроники Бухарского государственного университета).
- Хотамов Шухрат Носирович** – Доктор педагогических наук (PhD), доцент кафедры гуманитарных и социальных наук Военно-технического института Национальной гвардии Республики Узбекистан.
- Турдиев Бехруз Собирович** - доктор философских наук (DSc), профессор кафедры «Юриспруденция и общественно-политические науки» Бухарского государственного университета.
- Файзиева Умида Асадовна** – Доктор педагогических наук (PhD), доцент (Заведующий кафедрой управления человеческими ресурсами Бухарского государственного университета).
- Мухлисов Содикжон Саиджонович** – Доктор педагогических наук (PhD), доцент кафедры информационных систем и цифровых технологий Бухарского государственного университета.
- Ахмадов Назаржон Рахмат угли** – Доктор философии по психологии (PhD), преподаватель кафедры психологии Бухарского государственного университета.
- Узоков Аслидин Мехритдинович** – Доктор философии по педагогике (PhD), доцент (Заместитель декана по учебной работе Бухарского педагогического института, факультет военного образования).
- Атаходжаева Шахло Анваровна** – Доктор философии по психологии (PhD), доцент (Заведующий отделом научных исследований, инноваций и подготовки научно-педагогических кадров Университета бизнеса и науки).
- Салихов Саидамир Алишерович** – доктор философии (PhD) по экономическим наукам, и.о. доцента Высшей школы бизнеса и предпринимательства при Кабинете Министров Республики Узбекистан.
- Хусенов Муроджон Захирович** – доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, начальник департамента цифровых образовательных технологий Бухарского государственного университета.
- Ахмедов Аминжон Амруллаевич** – доктор философии (PhD) по психологическим наукам, ведущий специалист сектора оценки знаний и квалификаций отдела контроля качества образования Бухарского государственного университета.
- Азимов Аскаджон Ахтамович** – доктор философии (PhD) по психологическим наукам, ведущий специалист офиса ректора Бухарского государственного университета.
- Садиев Эрали Самиевич** – доктор философии (PhD) по медицинским наукам, доцент, заместитель декана биомедицинского факультета Бухарского государственного медицинского института.
- Кулиев Ёркин Каримович** – доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент, начальник отдела по управлению системой «Комплаенс-контроль» по противодействию коррупции Бухарского государственного университета.
- Шукуров Рахим Салимович** – доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, профессор кафедры теории и методики спорта Бухарского государственного университета.
- Ответственный секретарь:** Дехконбоев Шохжахон Ойбекович – преподаватель кафедры психологии Бухарского государственного университета..
- Шукуров Рахим Салимович** – доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, профессор кафедры теории и методики спорта Бухарского государственного университета.
- Ответственный секретарь:** Дехконбоев Шохжахон Ойбекович – преподаватель кафедры психологии Бухарского государственного университета..

Egamova Shoxida Djalilovna,
Oriental universiteti, Uzluksiz ta'lim pedagogikasi kaferdrasi
filologiya fanlari nomzodi, dotsent
e-mail: egamovashohida2@gmail.com

ALISHER NAVOIY “SADDI ISKANDARIY” DOSTONIDAGI MAISHIY LEKSIK BIRLIKLAR

Annonatsiya. Ushbu maqola Alisher Navoiy “Saddi Iskandariy” dostoni tilidagi maishiy leksik birliklarni, jumladan, kiyim-kechaklar leksikasini tadqiqiga bag'ishlangan bo'lib, unda kiyim-kechaklar ustki va ichki kiyim nomlari, bosh va oyoq kiyim nomlari, kiyim qismlari va liboslarga yordamchi buyum nomlari kabi turlarga ajratilgan holda tadqiq etildi. Bu tadqiqot orqali leksemalarning tarixiy va tadrijiy taraqqiyoti ochib berildi, va ularning funksional-semantik tavsifi keltirildi. Nazariy ma'lumotlar dostonidan keltirilgan misollar bilan asoslandi.

Kalit so'zlar: eski o'zbek tili, leksik-semantik, qadimgi turkiy til, o'z qatlam, o'zlashgan qatlam, arabcha, forsha, istiloh, izofali birikma, maishiy leksika, kiyim-kechak, leksika, leksema, sema.

Аннотация. Данная статья посвящена исследованию бытовых лексических единиц языка эпоса Алишера Навои “Садди Александрийский”, в том числе лексики одежды, в которой одежда изучалась по видам, таким как названия верха и нижнего белья, названия головы и обуви, названия частей одежды и вспомогательных предметов одежды. Благодаря этому исследованию был выявлен историко-педагогический прогресс лексем, приведено их функционально-семантическое описание. Теоретические данные были обоснованы примерами из эпоса.

Ключевые слова: староузбекский язык, лексико-семантический, древнетюркский язык, свой слой, освоенный слой, арабский, персидский, завоевание, изофициальный состав, бытовая лексика, одежда, лексика, лексема, сема.

Annotation. This article is devoted to the study of everyday lexical units of the language of Alisher Navoi's epic “Saddi of Alexandria”, including the vocabulary of clothing, in which clothing was studied by type, such as the names of tops and underwear, the names of the head and shoes, the names of clothing parts and accessories. Thanks to this study, the historical and pedagogical progress of lexemes was revealed, and their functional and semantic description was given. The theoretical data were substantiated by examples from the epic.

Key words: Old Uzbek language, lexico-semantic, ancient Turkic language, its own layer, mastered layer, Arabic, Persian, conquest, isoficial composition, everyday vocabulary, clothing, vocabulary, lexeme, Sema

Kirish. Turkiy (eski o'zbek) tilning boyligi va jozibasi, unga xos keng imkoniyatlarning Navoiy ijodi misolida yaqqol ro'yobga chiqishi lingvistlarni adib merosi til xususiyatlarining chuqur ilmiy asosda tadqiq etish, buning natijasida eski o'zbek adabiy tilining fonetik-fonologik, morfem-morfologik, leksik-semantik va sintaktik sathlari haqida nazariy to'xtamlarga kelishgiga turtki bo'ldi.

Mazkur yo'nalishda turkologiya hamda o'zbek tilshunosligida ko'pdan -ko'p izlanishlar olib borildi, ilmiy asarlar, lug'atlar, risolalar, maqolalar chop etildi, anjumanlar chaqirildi. Navoiy asarlari til xususiyatlariga bag'ishlangan tadqiqotlar ko'lami va miqdorining ko'pligi ularni alohida-alohida zikr etish imkonini bermaydi. Ammo navoiyshunoslikka salmoqli ulush qo'shgan A.K.Borovkov, A.N.Kononov, A.M.Shcherbak, G.Abdurahmonov, A.Rustamov, E.Fozilov, O.Usmonov, B.Bafoyev, K.Eraslan, Ya.Ekmann, E.Umarov, B.Hasanov, M.Rahmatullayeva, A.Karimov, H.Dadaboyev, I. Nosirov, Z.Hamidov, S.O'zo'nder singari tilshunoslarning mehnatini e'tirof etish maqsadga muvofiq.

Navoiy asarlari tili leksikasi navoiyshunoslikda ancha ko'p o'rganilgan sath hisoblanadi. Shoir asarlari matnida qo'llangan leksemalar statistik metod nuqtai nazaridan aniqlangan[2], ularning leksik-semantik, stilistik, lingvopoetik xususiyatlari tadqiq etilgan[12], sinonimlar qatori[9] va ba'zi terminlar tizimi[4] ustida izlanishlar amalga oshirilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Keyingi yillarda tadqiqotchilarimiz tomonidan Alisher Navoiy asarlari leksikasi, lisoniy xususiyatlari tadqiqiga bag'ishlangan bir necha ilmiy ishlar tadqiq etildi. Jumladan, M.Tojiboyeva Alisher Navoiyning "Ilk devon" idagi arabcha so'zlarni leksik-semantik talqini ustida izlanish olib bordi [11], D.Abduvaliyeva Alisher Navoiyning "Tarixi anbiyo va hukamo" hamda "Tarixi muluku ajam" asarlarining so'z boyligini tarixiy-etimologik, funksional-semantik va semantik-stilistik nuqtai nazardan o'rgandi[1], Sh.Xo'janiyozova Alisher Navoiyning "Xamsat ul-mutahayyirin", "Holoti Sayyid Hasan Ardasher", "Holoti Pahlavon Muhammad" asarlari leksikasi tadqiqi ustida ish olib bordi [16], X.Muxammadiyev Alisher Navoiy "Xamsa" dostonlaridagi maishiy leksika tadqiqini olib bordi [7], N.Umarovanning ilmiy ishi Alisher Navoiy asarlarida faol lug'aviy konseptlarning olamni lisoniy idrok etishdagi o'rnini aniqlashga bag'ishlangan bo'lib, unda eski o'zbek tilidagi konsept va kategoriyalarning milliy-lisoniy manzaradagi o'rni ochib berilgan [13].

Tahlil va natijalar. Alisher Navoiy asarlarida qo'llangan turli sohalarga oid leksik birliklar qatorida maishiy sohaga oid so'zlarni, xususan, kiyim-kechak leksikasini tadqiq etish jamiyat va til tarixi hamda o'zbek tilining lug'at boyligidan boxabar bo'lishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali o'zbek adabiy tilining ma'lum rivojlanish bosqichida leksemalar va ularning ma'no taraqqiyotini aniqlash, tarixiy-maishiy terminologiya va leksikologiyada kechgan so'z o'zlashtirish, umuman, leksik-semantik jarayonlarni kuzatish mumkin bo'ladi [7].

Badanni berkitish va yopish, shuningdek, yasanish, oroyish, ijtimoiy maqomini ko'rsatish uchun kiyiladigan, asosan, turli mato va teridan tikib tayyorlangan narsalarning umumiy nomi kiyim-kechak deyiladi[7]. Alisher Navoiy "Saddi Iskandariy" dostoni matnidagi kiyim-kechak va unga aloqador buyumlar o'zining qo'llanish vazifasiga ko'ra quyidagi leksik-semantik guruhlariga bo'linib o'rganildi:

1. Ustki va ichki kiyim nomlari: *javak* (550-bet), *dalq* (446), *pashmina* (241), *deklay/dakla* (482-bet), *to'n* (278-bet), *jubba* (594-bet), *xafton* (388-bet), *libos* (283-bet), *hulla* (200-bet), *albisa* (278-bet).

2. Bosh va oyoq kiyim nomlari: *taylason* (165-bet), *toj* (239-bet), *to'ppi* (269-bet), *xo'd* (416-bet), *bo'rk* (283-bet), *kuloh* (137-bet), *nimtag* (263-bet), *hijob* (236-bet) kabi.

3. Kiyim qismlari va liboslarga yordamchi buyum nomlari[7]: *kemuxti* (107-bet), *etak* (560-bet), *domona* (461-bet), *yalov* (593-bet), *o'tag'a//o'tog'a* (565), *atlas* (283-bet), *harir* (133-bet), *katon* (101-bet) kabi.

Ba'zi bir istilohlarning leksik-semantik xususiyatlariga e'tibor qaratamiz:

Javak -shevaga xos so'z bo'lib, O'zbek tilining izohli lug'atida "isirg'aning quyi qismi" ma'nosida uchraydi (O'TIL, II, 61). Alisher Navoiy "Saddi Iskandariy" dostoni so'z boyligida esa "yo'l-yo'l matodan tikilgan **paranji**ning bir turi" (ANATIL, I, 550) ma'nosida qo'llanilgan:

Javak atlas aylab o'ziga libos,

Kiyib bo'rk o'rnida boshig'a tos. (SI, 283)

O'zbek tilining izohli lug'atida **paranji** [ا.فرجینج-shayhlarning ham o'zi, ham yangi keng ustki kiyimi] etn. "Ko'pchilik musulmon ayollar begona erkaklarga ochiq ko'rinmaslik uchun boshga yopinib yuradigan, bichimi keng va uzun to'n shaklidagi, sohta yengli yoping'ich"(yuz chachvon bilan berkitiladi) tarzida keltirilgan.

Bugungi kunda tilimizda faol qo'llanadigan va barchaga tushunarli bo'lgan **libos** leksemasi arab tilidan o'zlashgan bo'lib, umuman, "куйум, libos" (ANATIL, II, 173) маъносини билдиради:

Javak atlas aylab o'ziga libos,

Kiyib bo'rk o'rnida boshig'a tos. (SI, 283)

Qadimgi turkiy tilga oid manbalarda ham bu leksema “*kiyim, libos*” ma'nolarida uchraydi: *täkäbbür libasın kejiþ* (DTS, 333).

“*Oldi ochiq, paxtali yoki paxtasiz uzun ustki milliy kiyim; chopon*” (O'TIL, IV, 238) ma'nosini ifodalaydigan *to'n* leksemasi Alisher Navoiy asarlari tilida “*kiyim, sirtqi kiyim, chopon; po'stin*” (ANATIL, III, 268) ma'nosini ifodalagan:

Ikki yuzga ham deklayu to'n berib,

Yalang to'n alarcha yana o'n berib. (SI, 278)

Ba'zi o'rinlarda *to'n* leksemasi *babr to'n* birikma tarkibida kelib, “*yo'lbars terisidan qilingan kiyim*” [3] semasini ifodalaydi:

Palangina bargustvon otig'a,

Kiyib babr to'n xalq ofotig'a. (SI, 181)

Hozirgi o'zbek adabiy tilida [a. كەڭ-*keng* yengli ustki kiyim] shv. “*Ko'ylak bichimida tikilgan paxtali issiq kiyim*” (O'TIL, II, 110) ma'nosida ishlatilishda davom etib kelayotgan *jubba* istilohi “*Saddi Iskandariy dostoni tilida “bo'yi, yengi uzun keng to'n*”(ANATIL, I, 595) ma'nosida qo'llanilgan:

Yana uch to'qqiz davlat arkonig'a,

To'nu jubba birla aning yonig'a. (SI, 278)

Alisher Navoiy asarlari yuzasidan tuzilgan lug'atlarda *dalq-* “*janda, darveshlar kiyimi*”(ANATIL, I, 446); *pashmina* esa - “*jundan ishlangan mato*” (ANATIL, II, 569) ma'nosida izohlangan. “*Saddi Iskandariy*” dostoni tilida bu leksemalar izofali birikma hosil qilib “*dalqi pashmina*” ko'rinishida “*jundan ishlangan matodan tikilgan janda, ya'ni darveshlar kiyimi*” ma'nosini ifodalagan:

Biri nolai dardnok aylabon,

Biri dalqi pashmina chok aylabon. (SI, 241)

Deklay/dakla yana bir libos turi bo'lib, Alisher Navoiy asarlariga oid lug'atlarda bu so'z “*engi qisqa ustki kiyim*”(ANATIL, I, 482) tarzida qayd etilgan:

Ikki yuzga ham deklayu to'n berib,

Yalang to'n alarcha yana o'n berib. (SI, 278)

Hulla -yana bir ustki kiyim nomi. Alisher Navoiy asarlari uchun tuzilgan lug'atlarda ushbu istilohning ma'nosi “*bezakli kiyim, ziynat libosi; nafis matodan tikilgan kiyim*” sifatida izohlangan. “*Saddi Iskandariy*” dostonidan keltirilgan uchbu misrada esa *hullai Chin* izofali birikma tarkibida kelib “*Chin shoyisi, ipakli kiyimi*” (ANATIL, IV, 200) ma'nosida ko'zga tashlanadi:

Bezab tomu toshini oyin bila,

Musavvar bari hullai Chin bila. (SI, 293)

Xafton-yana bir ustki kiyim nomi. Uning izohi lug'atlarda “*sovut ostidan kiyiladigan to'n, kaftan*” (ANATIL, III, 388) tarzida keltirilgan. Ushbu istilohni “*Saddi Iskandariy*” dostoni so'z boyligida ham ko'rishimiz mumkin:

Sinonlar sarig' rang, qalqon dag'i,

Kejimlar sarig' jins, xafton dag'i. (SI, 261)

Po'stin-[پوستين-*po'stin, shuba*] Mo'ynali, oshlangan teridan tikilgan uzun, issiq uzun ustki qishlik kiyim (O'TIL, III, 330), ya'ni “*junini to'kmay oshlangan teridan (qo'y terisidan) chopon shaklida tikiladigan sovuqda kiyiladigan ustki kiyim*” ma'nosini ifodalaydi. Tadqiqotchi X.Mahammadiyev [7]o'zining ilmiy izlanishlarida *po'stin* leksemasi forsiy o'zlashma ekanligini, uning quyidagi, ya'ni, “*tulki po'stin-astari tulki mo'ynasidan; barra po'stin-barra qo'y terisidan (oshlab); suvsar po'stin-astari suvsar mo'ynasidan tikiladigan*” turlari borligini aytib o'tadi. “*Saddi Iskandariy*” dostonidan keltirilgan ushbu misralarda esa ushbu leksema “*qo'zi po'stin*” ko'rinishida “*qo'zi terisidan tayyorlangan ustki kiyim*” manosida qo'llangan:

*Qo'zi po'stin ichra pinhon bo'lub,
Hamal burjida mehri raxshon bo'lub.* (SI, 199)

Bosh kiyimlarining oltoy xalqlari tarixida o'ziga xos o'rni bo'lgan. Bosh kiyimlari ko'chmanchi aholi o'rtasida quyoshdan, sovuqdan, qordan, yomg'irdan va shamoldan himoyalash vositasi sifatida qo'llanilgan. Ular janglarda qalqon vazifasini o'tagan [14].

[*Esk. Oshlangan qorako'l teridan silindr shaklida tikilgan bosh kiyim, telpak*] (O'TIL, I, 697) ma'nosidagi **börk** istilohi qadimgi turkiy til davriga oid bitiktoshlarda "qalpoq" semasini ifodalaydi: *burun başqa börkni kejär baş keräk* (DTS, 118); *neçä baş bedüsä bedük börk kedür* (QBN, 43); *ol maña börk qidişdi* (MK, II, 93) Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostoni tilida ham "bosh kiyim; qalpoq, telpak" (ANATIL, I, 346) ma'nosida qo'llanganini ko'rishimiz mumkin:

*Qaro bo'rkin egri qo'yub boshig'a,
Yetib bir qirog'i qaro qoshig'a.* (SI, 199)

Hozirgi o'zbek adabiy tilida [a. حجاب - yopinchiq; parda; niqob; to'siq] "yuzga tutiladigan parda, to'siq" ma'nosini ifodalaydigan **hijob** leksemasi "Saddi Iskandariy" dostoni tilida ham "yopinchiq, parda, to'siq" (ANATIL, IV, 175) ma'nosida ifodalangan:

*Chu raf' aylading ul hijobin aning,
Fuzun aylading ishq'i tobin aning.* (SI, 236)

Toj leksemasi izohli lug'atlarda [a. تاج -toj, gulchambar; jig'a; gultoj] "shohlarning hukmronlik ramzi bo'lgan, qimmatbaho toshlar qadalgan ziynatli bosh kiyimi" (O'TIL, IV, 132) ma'nosini ifodalaydi. Asar tilida ushbu istilohni "toj, hukmdorlarning javharlar qadalgan bosh kiyimi" (ANATIL, III, 239) ma'nosida ko'rishimiz mumkin:

*Kelib qo'ydilar boshig'a toji zar,
Libosi zar ustiga zarrin kamar.* (SI, 246)

Kuloh leksemasi [f. كلاه -bosh kiyimi, kuloh] "tepa tomoni ingichkalashib chiqqan qalpoq, bosh kiyimi (asosan qalandar, darveshlar kiyadigan uchli qalpoq)" ma'nosini ifodalaydi.

Quyidagi misralarda esa har ikkala leksema "toju kuloh" izofali birikma tarkibida kelib, "shohlik mansabi" ma'nosini ham ifoda etgan:

*Jahon mulkida mustaqil podshoh,
Anga topshurub shohlar toju kuloh.* (SI, 255)

"Avra-astarli, ko'pincha qavima, pilta urilgan, tepa, kizak va jiyakdan tarkib topadigan guldor yoki gulsiz, to'garak yoki to'rtburchak shakldagi bosh kiyimi" (O'TIL,) ma'nosini ifodalovchi **do'ppi** leksemasi asar tilida **to'ppi** (ANATIL, III, 269) shaklida qo'llanilgan:

*Dovulg'a bo'lub to'ppi yanglig' bari,
O'tog'a bosh uzra sarig' qush pari.* (SI, 133)

Ushbu misralarda jangda boshni himoya qilish uchun kiyiladigan *dovulg'a (dubulg'a)* bosh kiyimi *to'ppi* "do'ppi" ga o'xshatilmogda [7].

Nimtarg- yana bir bosh kiyim nomi. Lug'atlarda "boshga kiyiladigan kiyim, dubulg'aning bir turi"; "chodir, soyabon" ma'nosida uchraydi (ANATIL, II, 461). "Saddi Iskandariy" dostonida bu istiloh *dubulg'a* ma'nosida kelgan:

*Qizil xuddin boshida nimtarg,
Ki vahmidin o'lub o'lum holi marg.* (SI, 263)

Taylason- lug'atlarda shunday ta'riflangan: "rido, boshga, bo'yinga solib, orqaga tashlab yuriladigan chodirdek narsa" (ANATIL, III, 165-bet). Asar tilida ham shu ma'noda ifodalangan:

*Fano taylasonini qilg'ay kafan,
Kafan bas anga, balki gardi mihan.* (SI, 140)

Kamar- liboslarga yordamchi buyumlardan biri sanaladi. Hozirgi kunda **kamar** istilohi [f. كمر -bel, belbog'] "kiyim ustidan belga bog'lanadigan, odatda ko'ndan qilinadigan to'qali enli tasma; qayish" ma'nosini ifodalaydi. "Saddi Iskandariy dostoni tilida "belbog; qayish belbog'" (ANATIL, II, 94) ma'nosida kelgan:

Kelib qo'ydilar boshig'a toji zar,

Libosi zar ustiga zarrin kamar. (SI, 246)

Asar tilida **kemuxti** istilohi **kamar** so'ziga sinonim sifatida "charm, qayish" (ANATIL, II, 107) ma'nosida uchraydi:

Qilich solsa xorani aylab shikof,

Anga xoro kemuxti o'lub g'ilof. (SI, 293)

Liboslarga yordamchi buyum sifatida yana **o'tag'a/o'tog'a** istilohini keltirishimiz mumkin. Alisher Navoiy asarlari yuzasidan tuzilgan lug'atlarda **o'tag'a/o'tog'a** istilohining "boshga taqiladigan jig'a"; "dubulg'aga sanchilgan qush pati" (ANAIL, III, 615) kabi ma'nolari borligi ta'kidlanadi. Ushbu istilohni "Saddi Iskandariy" dostoni tilida ham uchratishimiz mumkin:

O'tog'a tikib xudida savsaniy,

Bo'lub g'unchadin savsan ochmoq fani. (SI, 82)

Bundan tashqari "Saddi Iskandariy" dostonida **katon** istilohini ko'rishimiz mumkin. **Katon** istilohi **asar tilida** "kanopdan to'qilgan mato, kiyimlik" (ANATIL, II, 101) mazmunida namoyon bo'ladi.

Yashag'an soyi donish ichra yotib,

Katondek necha sekirib, ko'rkayib. (SI, 149)

Hozirgi kunda [a. اطلس-tekis, silliq; ipakdan to'qilgan mayin mato] "Bir tomoni yaltiroq, guldor, kudunglangan mahalliy ipak gazlama" ma'nosini ifodalaydigan **atlas** leksemasi qadimgi turkiy til manbalarida libos ma'nosida uchrasa: *Qali kejsän atlas unutma bözüñ* (DTS, 5), "Saddi Iskandariy" dostoni tilida esa "atlas, gazlama" (ANATIL, I, 133) ma'nosini ifodalaydi:

Javak atlas aylab o'ziga libos,

Kiyib bo'rk o'rnida boshig'a tos. (SI, 283)

Hozirgi o'zbek adabiy tilida [a. حرير-ipak shoyi mato] "yupqa ipak gazlama; yupqa nozik gazlama" (O'TIL, V, 509) ma'nosini ifodalaydigan **harir** leksemasi asar tilida "ipak, ipak mato, yupqa va nozik mato" (ANATIL, IV, 162) ma'nosini ifoda etganini ko'rishimiz mumkin:

Dovulg'onda chiniy yalov dilpazir,

Yana javshan ustiga chiniy harir. (SI, 133)

Etimologik lug'atlarda **etak** leksemasi "ustki uzun kiyimning past qismi" tarzida izohlangan. **Etak** so'zi qadimda "ustki kiyimning pastiga qo'shiladigan alohida mato" ma'nosini bildirgan, "kiyimning ajralmas qismi" ma'nosi keyinchalik yuzaga kelgan (O'TEL, I, 470). Asardan keltirilgan quyidagi misralarda esa **etak** leksemasi "etak silkimoq" ibora tarkibida kelib, "yuz qaytarmoq, voz kechmoq, tark qilmoq" (ANATIL, III, 560) semasini ifodalagan:

Qadam tortqan xalq abvobidin,

Etak silkkan xalq asbobidin. (SI, 274)

Alisher Navoiy "Saddi Iskandariy" dostoni tilida **etakning** forsiy ma'nodoshi **domon/domona** ham qo'llangan. Navoiy asarlari lug'atida **domona** [f. دامانه - "kiyim etagi, o'ngiri; oxir, ket; tog'ning etagi"] tarzida izohlangan. Alisher Navoiy asarlari tilida **etak, domona** leksemalarining metafora yo'li bilan ma'no ko'chishi uchraydi [7]: "Agarchi o't tog' etagin kuydurmagay, ammo quyosh axtarig'a nechuk eta olg'oy" (NAL, 710).

Anga tegru har kun o'zi o'tlanib,

Hamul tog' domonasin aylanib. (SI, 521)

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostonida kiyim-kechak nomlari nafaqat o'z qatlamga oid leksemalar (**javak, bo'rk,**

to'n, xafton, deklay/dakla), shuningdek, o'zlashgan qatlamga oid leksemalar bilan ham ifodalanganini ko'rishimiz mumkin. Jumladan, fors tilidan o'zlashgan so'zlar qatorini *po'stin, pashmina, nimtarg, kuloh, kamar* kabi istilohlar tashkil qilsa, arab tilidan o'zlashgan so'zlar qatoriga esa quyidagilarni misol tariqasida keltirish mumkin: *toj, hijob, harir, atlas, jubba, rido, taylason* kabi. Asarda qo'llanilgan kiyim-kechakka oid so'zlarning leksik-semantik xususiyatlarini o'rganish, liboslarning nomlanishi, etimologiyasi, qanday matodan tayyorlangani, kiyim-kechaklarning qismlari, liboslarga yordamchi buyumlar va ularni ifodalaydigan istilohlar haqida kengroq tushuncha beradi.

Sharhli qisqartmalar

1. ANATIL - Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати. Т. I-IV. -Тошкент, 1983-1985.
2. ДТС - Древнетюркский словарь. -Л., 1969. -676.
3. NAL – Навоий асарлари луғати. Порсо Шамсиев тахрири остида. – Тошкент: Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1973. –782 б.
4. SI – “Садди Искандарий”. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдлик. 11-жилд. – Тошкент: Фан, 1993.
5. O'TIL - O'zbek tilining izohli lug'ati. T.1-VI.-Toshkent, 2023.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Абдувалиева Д. Филол. фан. бўйича фалсафа доктори (PhD) ... дисс. -Тошкент, 2017. -159 б.
2. Бафоев Б. Навоий асарлари лексикаси. –Тошкент: Фан, 1983. -157 б.
3. Berdak Yusuf. Navoiy tili lug'ati. I jild. -T., 2018. - 495 b.
4. Дадабаев Х., Насыров И., Хусанов Н. Проблемы лексики староузбекского языка. –Ташкент: Фан, 1990.
5. Каримов А. Алишер Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин” достони тилининг лексик-семантик ва стилистик хусусиятлари: Филол. фан. ном. ... дисс. –Тошкент, 1974.
6. Мамадов Х. Лексико-стилистические особенности художественной прозы Алишера Навои: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. –Ташкент, 1969.
7. Muhammadiyev X. Alisher Navoiy “Xamsa” dostonlaridagi maishiy leksika. Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси. -Jizzax, 2022.
8. Насыров И. Лексика “Маджалис ан-нафаис” Алишера Навои: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. –Ташкент, 1980.
9. Рахматуллаева М. К вопросу изучения синонимов в лирике Алишера Наваи (на материале “Наводир ан-нихоя”): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. –Ташкент, 1965.
10. Санакулов У. Исследование языка памятника XV в. “Мухокамат-ул-лугатайн” Алишера Навои: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. –Ташкент, 1971.
11. Тожибоева М. Алишер Навоийнинг “Илк девон” идаги арабча сўзларнинг лексик семантик талқини. Филол. фан. номз. ... дисс. автореф. – Тошкент, 2001.
12. Умаров Э. Лексико-грамматическая характеристика фразеологизмов “Хазойин-ул-маоний” Алишера Навои: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. -Л., 1968.

MUNDARIJA:

Esenbaev Djanibek Tairovich		Favqulodda vaziyatning ma'muriy - huquqiy rejimi tushunchasi	5
G'afforova Fattoyevna	Shaxnoza	Talabalarining atom fizikasi fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish faoliyatini raqamli texnologiyalar vositasida takomillashtirishning didaktik talablari va pedagogik sharoitlari	11
Maturazova Matiyazovna	Zulfiya	Qoraqalpoq talaba yoshlarning milliy identifikatsiyasini shakllantirishda madaniy meros va zamonaviy ijtimoiy muhit omillarining o'zaro ta'siri	16
Olimova Ibroximjon qizi	Nodirabegim	Inklyuziv ta'lim sharoitida bo'lajak surdopedagoglarning kasbiy rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari	22
Yo'ldoshev Zohidjon o'g'li	Sobitali	Tibbiyot ta'lim muassasalari talabalariga valeologiya fanini o'qitishning didaktik imkoniyatlari	27
Samandarova Mirjamilovna	Shaxnoza	Dart dasturlash tilida ma'lumotlar tuzilmalari bilan ishlash ya'ni LISTS, SETS, MAPS, TUPLES tuzilmalari.	32
Abdiraxmonova Sharofjon qizi	Sevinch		
Marqayeva Bekmurot qizi	Sabrina		
Kadirov Ibragimovich	Ilyosjon	O'zbekistonda bosh prokurorning qonunchilik tashabbusi	38
Atayeva Isakovna	Maloxat	Zamonaviy maktab o'qituvchisining kasbiy mobilligini rivojlantirish: nazariy va amaliy yondashuvlar	44
Fattoyeva Raxmatovna	Zarina	Soha leksikasida qisqartmalarning ifodalanish xususiyatlari (ingliz va o'zbek tillari misolida)	48
Negmatova Shermatovna	Zulayho	O'qish savodxonligi darslarida etnopedagogik manbalardan foydalanishda yangi ta'lim texnologiyalarining o'rni	52
Nematova Tursunboyevna	Zebo	Klinik muolajalar haqidagi autentik videolar orqali tibbiyot talabalarida mantiqiy tafakkurni rivojlantirish	59
Siddiqova Sharaviddinovna	Gulnoza	Musiqqa darslarida interfaol metodlar orqali o'quvchilarda ijodiy qobiliyatni rivojlantirish	64
Rayimova Bobonazarovna	Nigina	Muhandislik ta'limida ekologik madaniyatni shakllantirishda qonunchilikning o'rni	67
Shadmanov Mirzamaxmud Alisherovich		Urologiya fanini takomillashtirishda "SWOT" texnologiyasini qo'llash	71
Сулаймонова Абдурахмановна	Дилора	Обогащение словарного запаса как основа успешного овладения русским языком как иностранным	76
Sadulloeva Gaybulloyevna	Maxfuza	Kasbiy-amaliy ko'nikmalarning o'ziga xos xususiyatlari	80
Aliyeva Mahkampo'latovna, Sodikova Irgashevna	Nodira Nigora	Interaktiv usullar va ularning ta'lim tizimida qo'llashning samaradorligi	86

Juraeva Makhliyo Rashidovna	Methodological importance of developing students' communicative competence in english	90
Jumayeva Mehribon Abduvoxitovna	Bo'lajak o'qituvchilarni kreativ yondashuv asosida innovatsion faoliyatga tayyorlash	95
O.U.Yuldashov	Sun'iy intellektning ta'limda rivojlanish bosqichlari va konseptual mohiyati	100
Yakubjanova Muhayyo Qodirjanovna	Inklyuziv ta'lim jarayonida o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	106
Xamrayev Mirali Muxammadjonovich	Oliy ta'lim tizimida innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash mexanizmlari	110
Xudoynazarov Shokirjon Abdumalikovich	Konativ yondashuv asosida aeroport infratuzilmasining himoya darajasini ta'minlashga harbiy kadrlarni tayyorlash va amaliyotga yo'naltirish texnologiyalari	117
Rayimov To'lqinjon G'aybullayevich	Mintaqaviy xavfsizlik tizimida O'zbekiston davlat chegaralarini himoya qilish strategiyasining istiqbollari	124
Egamova Shoxida Djalilovna	Alisher Navoiy "Saddi Iskandariy" dostonidagi maishiy leksik birliklar	132
Raximov Mirzali Rabbimovich	Ilova konstruksiyalarining ilmiy tadqiqi haqiida ba'zi mulohazalar	138
Nazarova Sabrina Allaberdi qizi	Bolalar musiqa maktabida o'quvchilarning cholg'u chalish bo'yicha kreativ qobiliyatlarini shakllantirish texnologiyalari va formativ baholash roli	143
Boymanov Jasur Isroil o'g'li	Axborot xavfsizligi texnologiyalarini fundamental o'qitishning tamoyillari va maqsadlari	147
Sobirova Lobar Raximovna	Yosh o'qituvchilar faoliyatida uchraydigan pedagogik va psixologik to'siqlar	150
Rajabov To'xtasin Ibodovich	Barkamol avlod bolalar maktablari o'quvchilarida milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish omillari	155
Turapova Ra'no Barat qizi	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida dialogik nutqni variativ yondashuv asosida rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	160
Sharipova Sadaf Latipovna	Muzeylar - madaniy xotira, meros va identitet o'rtasidagi ijtimoiy-madaniy ko'prik sifatida	165
Abulov To'lqin Mo'minovich	Aksiologik yondashuv asosida ilmiy-musiqiy me'rosini o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari	169
Zikirova Nodira Yo'ldoshevna	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy motivatsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari	173
Samadova Sarvinoz Samad qizi	Turkistonda jadidchilik harakatining maorif va matbuot sohalarida amalga oshirgan islohotlari	180
Murodova Maqsuda Maxsudovna	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish	185
Abdujabbarova Feruza Abdunazarovna	XI-XII asr turkiy manbalari leksikasining lingvomadaniy talqini va uning o'zbek tilidagi ko'rinishlari	189
Xo'jamberdiyeva Sarvinoz Keldiyarovna	STEAM Ta'limida divergent tafakkurni rivojlantirishning samarali texnologiyalari	194
Nazarova Zarrina Allaberdiyevna	Oliy ta'limda imkoniyati cheklangan talabalarni ijtimoiylashtirishning nazariy- amaliy asoslari	200

Nazarova Zulayho Turobovna	Tarbiya fanini o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalardan foydalanish	204
Jamolov Jasur Yunusboy o'g'li	Umumta'lim maktab o'quvchilarining darsdan tashqari yengil atletika to'garaklarda jismoniy tayyorgarliklarini oshirish yo'llari	208
Ашурова Мархабо Сайфуллоевна	Концепция национального воспитания в просветительских трудах бухарских джадидов	217
Shodmonov Furqat Abdimo'min o'g'li	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirishda interfaol o'qitish texnologiyalarining samaradorligi	221